

ปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ
ของพนักงานในประเทศไทย
Factors Explaining Retirement Saving Adequacy
for Employees in Thailand

อรุณี นุสิทธิ์

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรบริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต
คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

ปาริชาติ ราชประดิษฐ์

อาจารย์ประจำภาควิชาการเงิน
คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

เกตุจันทร์ จำปาไชยศรี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาคณิตศาสตร์
คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

กำพล อติเรกสมบัติ

เศรษฐกรอาวุโส ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจและกลยุทธ์
บริษัท หลักทรัพย์ทีเอสโก้ จำกัด (มหาชน)

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของพนักงานทำภาครัฐและภาคเอกชนในประเทศไทย ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณใช้เทคนิคการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีเงินรายได้เฉลี่ย 48.46 มีความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ โดยพฤติกรรมออมเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยส่วนบุคคล ขณะที่ความรู้ทางการเงินและตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมออมและความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมออมและความรู้ทางการเงิน รองลงมาคือ ตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม และเป็นไปได้ว่าการอบรมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนจะช่วยให้พนักงานทำมีความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ

คำสำคัญ : ความเพียงพอจากการออม พฤติกรรมออม ความรู้ทางการเงิน การออมสำหรับวัยสูงอายุ

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the factors influencing retirement saving adequacy of employed persons in Thailand using causal relationship structure model. Effects of factor to the retirement saving adequacy were also analyzed by applying a structural equation model.

The results reveal that, 48.46 percent of employed person has sufficient retirement saving adequacy. Saving behavior has the most significantly impact to the retirement saving adequacy, followed by personal characteristics. On the other hand, financial literacy and agents of socialization have no relationship with retirement saving adequacy and saving behavior. However, person characteristics and agents of socialization are statistically correlated with saving behavior and financial literacy. The results suggest that precautionary saving possibly encourages the working persons to save their money for their retirement in the future.

Keywords: Retirement Saving Adequacy, Saving Behavior, Financial Literacy

บทนำ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมา ประเทศผู้เป็นสมาชิกองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ออสเตรเลีย ญี่ปุ่นและชิลี ได้ดำเนินการปฏิรูประบบสวัสดิการสังคม ทำให้การออมแบบสะสมเพื่อวัยสูงอายุตามระบบสวัสดิการที่รัฐและนายจ้างจ่ายผลประโยชน์ให้แรงงานตามระบบการกระจายรายได้ข้ามวัย ถูกปรับให้ระบบบัญชีส่วนบุคคล¹ มากขึ้น และถึงแม้ว่าแรงงานในประเทศต่าง ๆ ข้างต้นจะตระหนักดีว่าต้องรับผิดชอบการออมเพื่อวัยสูงอายุด้วยตนเอง แต่กลับพบว่า แรงงานชาวอังกฤษถึงสามในสี่ที่ใกล้เกษียณขาดการออมเงินไว้ใช้ในอนาคต (Bank, Emmerson, & Gifford, 2005) ขณะที่ แรงงานชาวอเมริกันถึงร้อยละ 43 ตกอยู่ในภาวะเสี่ยงว่าจะมีรายได้ชดเชยไม่เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในวัยสูงอายุ (Munnell, Webb, & Golub-Sass, 2007)

สำหรับประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐได้เตรียมรับมือกับผลกระทบจากโครงสร้างประชากรที่เพิ่มสูงขึ้น โดยพบว่า สัดส่วนผู้สูงอายุไทยต่อประชากรทั้งประเทศเท่ากับร้อยละ 8 ในปี พ.ศ. 2543 ได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11 ในปี พ.ศ. 2553 ด้วยเหตุนี้ ภาครัฐจึงไม่สามารถรองรับภาระรายจ่ายที่สูงขึ้นจากการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุได้ ดังนั้น รัฐสวัสดิการและระบบการออมสำหรับวัยสูงอายุตามรูปแบบเดิมในประเทศไทยจึงจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูป (วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ สมชัย จิตสุชน, วิโรจน์ ณ ระนอง, จิราภรณ์ แผลงประพันธ์, และ พัชรภรณ์ ไครตนารินทร์, 2552) เห็นได้จากการจัดตั้งกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการสำหรับข้าราชการ และกองทุนประกันสังคมสำหรับพนักงานเอกชน แสดงให้เห็นว่า แรงงานต้องเข้ามารับผิดชอบการออมเพื่อวัยสูงอายุของตนเองผ่านการวางแผนทางการเงินสำหรับอนาคต (Bateman, Louviere, Throp, Islam, & Satchell, 2010; Van Dalen, Henkens, & Hershey, 2010) แต่กลับพบว่า การออมสำหรับวัยสูงอายุของแรงงานไทยประสบปัญหาเช่นเดียวกันกับแรงงานในต่างประเทศ โดยสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2551) พบปัญหา 2 ประการ ประการแรกคือ การออมภาคครัวเรือนต่ำทำให้หลายครัวเรือนมีการออมเพื่อการเกษียณอายุไม่เพียงพอ ประการที่สองคือ ปัญหาคุณภาพของกองทุนประกันสังคม ซึ่งปัญหาทั้ง 2 ประการข้างต้นอาจเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุไทยต้องเผชิญกับปัญหาที่สำคัญมากที่สุดคือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เพราะหากบุคคลมีการออมสำหรับวัยสูงอายุไม่เพียงพอย่อมหมายถึง การขาดแคลนทรัพยากรทางการเงินอย่างเพียงพอต่อการดำรงชีวิตในช่วงเวลาชดเชยเกษียณ ส่งผลกระทบต่อไปยังมาตรฐานการใช้จ่ายและความมั่นคงมั่นคงทางการเงินของบุคคลให้ลดลงในช่วงเวลาที่เหลือของชีวิต (Li, Montalto, & Geisfeld, 1996)

สำหรับในประเทศไทยนั้น การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณมีความจำเป็นและสำคัญอย่างมากภายใต้สภาวะเศรษฐกิจสังคมปัจจุบันที่โครงสร้างประชากรสูงอายุกำลังเติบโตขึ้นทำให้บุคคลต้องพึ่งพาตนเองในด้านการเงินมากกว่าในอดีต ทั้งนี้การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกรออมเพื่อเกษียณอย่างเพียงพอเป็นเรื่องสำคัญและได้รับความสนใจจากนักวิชาการในต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง (De Vaney, 1995; Yao, Hanna, & Montalto, 2003; Van Dalen et al., 2010) โดยผลการวิจัยเชิงประจักษ์พบว่า ปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้บุคคลมีความเพียงพอจากการออมคือ พฤติกรรมการออมเพื่อวัยสูงอายุ ขณะที่ Van Dalen et al. (2010) พบว่า ความรู้ทางการเงินมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อความเพียงพอจากการออมเช่นกัน แต่ยังไม่พบผลการศึกษาเชิงประจักษ์ในประเทศไทยที่ยืนยันความสัมพันธ์ข้างต้นได้ ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยคาดว่านอกจากพฤติกรรมการออมแล้ว ความรู้ทางการเงินยังเป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ที่จะสนับสนุนให้บุคคลมีความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณได้

¹ ระบบการกระจายรายได้ข้ามวัย (Redistribution Account) เป็นรูปแบบหนึ่งในการดำเนินการจ่ายผลตอบแทน โดยนำเงินจากแรงงานในวันนั้นมาจ่ายเป็นผลตอบแทนให้แก่แรงงานที่เกษียณแล้ว ขณะที่ระบบบัญชีส่วนบุคคล (Individual Account) คือ เฉพาะแรงงานที่จ่ายเงินสมทบเท่านั้นจึงจะมีสิทธิได้รับผลประโยชน์ในอนาคตจากเงินออมปัจจุบัน

การทบทวนวรรณกรรม

ความรู้ทางการเงิน คือ ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์และทางการเงิน ประกอบด้วย ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับความรู้ด้านเงินเพื่อ และความรู้ด้านความเสี่ยง ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมทางการเงิน ผลการวิจัยเชิงประจักษ์พบว่า ผู้มีความรู้ทางการเงินน้อยจะมีปัญหานี้สิน ไม่ชอบลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ขาดการสะสมความมั่งคั่ง ขาดการวางแผนทางการเงิน และขาดการออมเพื่อเกษียณ (Van Rooij, Lusardi, & Alessie, 2011) สอดคล้องกับที่ Banks, Emmerson, Olfeld, and Tetlow (2005) กล่าวว่า ความรู้ทางการเงินช่วยสนับสนุนให้บุคคลมีการออม รวมถึงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการวางแผนการเงิน และการจัดสรรรายการลงทุน สำหรับสาเหตุที่ความรู้ทางการเงินมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมออม อาจเป็นเพราะรูปแบบการออมเพื่อเกษียณในปัจจุบันมีมากมายหลากหลายรูปแบบจนกลายเป็นการมอมบิสระและความรับผิดชอบในการตัดสินใจให้แก่บุคคล ทั้ง ๆ ที่บางคนขาดความพร้อมในการจัดการกับความเสี่ยงหรือเลือกรูปแบบการออมด้วยตนเอง การพัฒนาและส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ทางการเงินน่าจะช่วยลดช่องว่างในการตัดสินใจที่จะทำการออม ตลอดจนสร้างความรู้ที่ผิดชอบในการออมเพื่อเกษียณให้แก่บุคคลได้ (Bucher-Koenen, 2009; Gough & Niza, 2011) โดย Lusardi, Mitchell, and Curto (2010) เสนอให้นำปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ปัจจัยประชากร สังคม และเศรษฐกิจ) รวมทั้งปัจจัยจิตวิทยา มาพิจารณาถึงอิทธิพลที่ปัจจัยเหล่านั้นอาจส่งผลต่อความรู้ทางการเงิน โดยนักวิชาการหลายท่านพบว่า เพศชาย ผู้อยู่ในวัยกลางคน ผู้ระดับการศึกษาดี และผู้มีรายได้สูงมักเป็นผู้มีความรู้ทางการเงินดีด้วยเช่นกัน (Bucher-Koenen & Lusardi, 2011; Van Rooij et al., 2011; Boisclair, Lusardi, & Michaud, 2014) แต่ Bucher-Koenen (2009) ไม่พบว่าตำแหน่งหน้าที่มีความสัมพันธ์กับความรู้ทางการเงิน นอกจากนี้ Van Rooij et al. (2011) กล่าวว่า ผู้มีความรู้ทางการเงินน้อยจะขาดการสะสมความมั่งคั่ง ขาดการวางแผนการเงิน และขาดการออมเพื่อวัยสูงอายุ จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยประชากร สังคม และสังคม มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเงิน รวมทั้งความรู้ทางการเงินยังมีอิทธิพลต่อการสะสมความมั่งคั่ง และการออมเพื่อเกษียณ ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็น

สมมติฐานที่ 1 คือ ปัจจัยส่วนบุคคล มีอิทธิพลต่อความรู้ทางการเงินของผู้มีงานทำในประเทศไทย

สมมติฐานที่ 2 คือ ความรู้ทางการเงิน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำในประเทศไทย

พฤติกรรมการออม คือ การกระทำหรือการตัดสินใจของผู้มีงานทำเกี่ยวกับการออมเพื่อวัยสูงอายุ ประกอบด้วย อัตราการออม และรูปแบบการออม ทั้งนี้ตามทฤษฎีการบริโภคในปัจจุบัน การออมเพื่อวัยสูงอายุเป็นการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอน เพราะเมื่อบุคคลคำนึงถึงความเป็นเหตุเป็นผลและอัตราประโยชน์สูงสุดภายใต้งบประมาณที่จำกัดอยู่เสมอ พวกเขาจะทำการออมระหว่างวัยทำงานขณะที่มีรายได้สูงสุดเพื่อสะสมเงินไว้ เนื่องจากต้องการนำสินทรัพย์เหล่านั้นมาใช้จ่ายในช่วงเวลาเกษียณที่รายได้ลดลงหรืออาจไม่มีรายได้เลย (Modigliani & Brumberg, 1954) ขณะที่ Huggett (1996) พบว่า การกระจายรายได้มีความสัมพันธ์กับอายุเป็นรูปประฆังคว่ำ ผู้มีงานทำที่มีอายุน้อยและรายได้ต่ำ อาจมีเงินเหลือไม่พอสำหรับการออมมากนัก ต่อมาเมื่อถึงวัยกลางคนมีอายุและรายได้เพิ่มขึ้นจึงเป็นช่วงที่สามารถเก็บออมได้มากขึ้น จนกระทั่งเมื่อถึงวัยเกษียณที่มีรายได้น้อยลงหรืออาจไม่มีรายได้จึงนำเงินออมนั้นออกมาใช้จ่ายในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ พฤติกรรมการออมยังสามารถอธิบายได้ตามทฤษฎีเสาหลัก 3 ต้นของธนาคารโลก แนวคิด Institution of Saving และแนวคิดวัฏจักรชีวิตเชิงพฤติกรรมได้ว่า การออมเพื่อเตรียมเกษียณของบุคคลเกิดขึ้น เนื่องจากการบังคับใช้ของกฎหมายและความเต็มใจของบุคคล หรือการออมภาคบังคับและการออมภาคสมัครใจ โดยการออมภาคบังคับทำให้ผู้ที่ต้องจัดสรรเงินภายใต้ข้อจำกัดและขาดการควบคุมตนเองสามารถออมเงินสำหรับวัยสูงอายุได้ ขณะที่การออมภาคสมัครใจช่วยให้ผู้ที่มีการคิดเชิงบัญชีสามารถจัดสรรเงินออมและลงทุนในสินทรัพย์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับความสามารถและความต้องการ ซึ่งพฤติกรรมการออมของแต่ละคนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยส่วนตัว ทั้งด้านประชากรศาสตร์และสภาวะสุขภาพ (Bank et al., 2005) โดยนักวิชาการมักพบว่า เพศชายมีพฤติกรรมการออมมากกว่าเพศหญิง และผู้มีอายุมากขึ้นจะออมมากขึ้น (Copeland, 2006) แต่ทพแสน พรหมอินทร์ (2554) กล่าวว่า เพศและอายุไม่มีผลต่อการออม นอกจากนี้ Copeland (2006) ยังพบว่า ผู้มีระดับการศึกษาดี ผู้มีตำแหน่งหน้าที่ด้านบริหาร ผู้ที่กำหนดอายุคาดหวังว่าจะเกษียณไว้แล้ว ผู้มีรายได้ดี และผู้ที่ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการออมจากสื่อมักมีพฤติกรรมการออมดี (ทฤษฎีนี้ มาประณีต, 2549) จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยประชากร เศรษฐกิจ และสังคม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็น

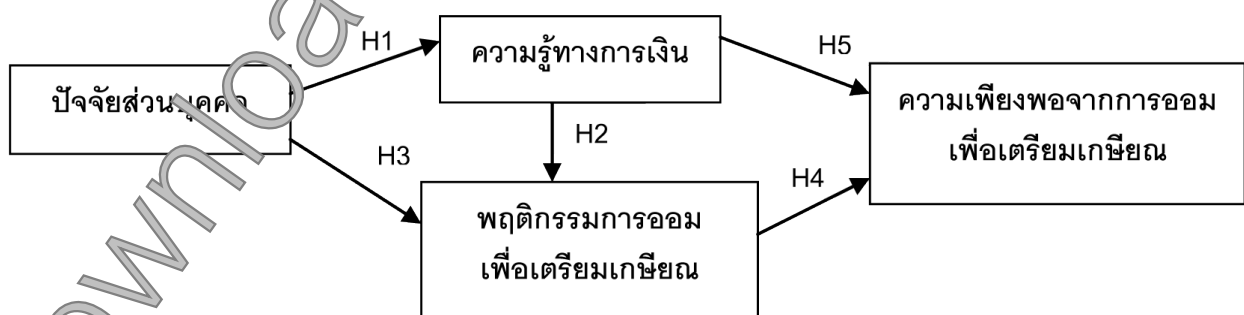
สมมติฐานที่ 3 คือ ปัจจัยส่วนบุคคล มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำในประเทศไทย

ความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ คือ จำนวนเงินออมทั้งหมดที่สะสมไว้จนถึงวันที่คาดว่าจะเกษียณซึ่งมากกว่าหรือเท่ากับจำนวนเงินที่ต้องการมีไว้สำหรับการบริโภคในช่วงเวลาเกษียณ โดยเมื่อบุคคลต้องการออมเงินและสะสมเงินไว้เพื่อเตรียมเข้าสู่วัยสูงอายุจะต้องเลือกระดับการบริโภคที่เหมาะสม เพื่อให้มีความสามารถเก็บออมและสะสมความมั่งคั่งได้ระหว่างช่วงวัยทำงาน ซึ่งระดับความมั่งคั่งจะสูงสุด ณ วันเกษียณ จากนั้นการใช้จ่ายสินทรัพย์ที่สะสมไว้จะทำให้ความมั่งคั่งหมดลงเมื่อสิ้นอายุขัย ดังนั้น ทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิตและแนวคิดการออมในวัฏจักรชีวิตจึงถือว่า ความเพียงพอทางการเงินจะเกี่ยวกับการสะสมทรัพยากรทางการเงินเพื่อเกษียณ และความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรทางการเงินเมื่อถึงเวลาเกษียณ (Li et al., 1996) ทั้งนี้ Yuh (1998) เห็นว่า การกำหนดหรือการวัดความเพียงพอจากการออมเพื่อเกษียณเป็นเรื่องซับซ้อน เนื่องจากระดับของความเพียงพอแตกต่างกันไปตามระดับการใช้จ่าย และพฤติกรรมการออมของแต่ละบุคคลซึ่งได้รับอิทธิพลจากปัจจัยส่วนตัวจำนวนมาก (Bank et al., 2005) อีกทั้ง Fornero and Monticone (2009) กล่าวว่า ความเพียงพอในการออมขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ โครงสร้างของครัวเรือน ความมั่งคั่งจากการสะสมสินทรัพย์ และรายได้จากผลประโยชน์จากการเกษียณต่าง ๆ โดยผลการศึกษาเชิงประจักษ์พบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณคือ ผู้ที่มีการออมหรือสะสมความมั่งคั่งได้ดีกว่าจะมีความเพียงพอจากการออมมากกว่าด้วยเช่นกัน ตลอดจนผู้ที่มีการออมภาคสมัครใจจะมีความเพียงพอจากการออม และผู้ที่มีการออมหลายรูปแบบจะมีความเพียงพอจากการออมมากกว่าผู้ที่มีการออมเพียงรูปแบบใดรูปแบบเดียว (Chen, 2007; ศิริอรุณ อนันตวิรุฬห์, 2550) จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมการออม มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็น

สมมติฐานที่ 4 คือ พฤติกรรมการออม มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย

นอกจากนี้ หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมการออม และความเพียงพอจากการออมเพื่อเกษียณแล้ว ผู้วิจัยพบว่าผลการศึกษาเชิงประจักษ์น้อยมากที่จะยืนยันได้อย่างชัดเจนว่า ผู้มีความรู้ทางการเงินจะมีความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณเช่นเดียวกับพฤติกรรมการออม โดยคาดว่าความรู้ทางการเงินน่าจะส่งผลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณด้วย ทั้งนี้ Van Rooij et al. (2011) พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างความรู้ทางการเงินและความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนั้นเป็นการวัดความรู้ทางการเงินและความเพียงพอจากการออมด้วยการวัดแบบนามธรรม ซึ่งเป็นการสอบถามถึงความเชื่อมั่นหรือความมั่นใจในความรู้ทางการเงินและความเพียงพอจากการออมของแต่ละบุคคล จากผลการศึกษาดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ความรู้ทางการเงินมีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็น

สมมติฐานที่ 5 คือ ความรู้ทางการเงิน มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

เครื่องมือในการศึกษานี้คือ แบบสอบถามให้ผู้ตอบกรอกข้อมูลเอง (Self Enumeration) โดยมีตัวแปรที่ต่อการศึกษาประกอบด้วยตัวแปร 3 ประเภทคือ (1) ตัวแปรแฝงภายใน 3 ตัวแปรคือ ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมการออมเพื่อเตรียมเกษียณ และความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (2) ตัวแปรแฝงภายนอก 2 ตัวแปรคือ ปัจจัยส่วนบุคคล และตัวแทนการเข้าถึงกลไกทางสังคม (3) ตัวแปรสังเกตได้ 25 ตัวแปรคือ เพศ สถานภาพสมรส อาชีพ สุขภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่ รายได้ จำนวนบุตร ระยะเวลาทำงาน อายุคาดหมายที่จะเกษียณ รายได้ พฤติกรรมการใช้จ่าย ผู้เป็นแบบอย่างในการออม ผู้แนะนำหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการออม ผู้ให้ความรู้ทางการเงินด้านต่าง ๆ สำหรับการวัดความรู้ทางการเงินนั้น ผู้วิจัยนำแบบทดสอบสำหรับ การวัดความรู้ทางการเงินในเชิงทฤษฎีของ Lusardi and Mitchell (2009) มาทดสอบประกอบด้วย ความรู้ด้านดอกเบี้ย ความรู้ด้านเงินเฟ้อ และความรู้ด้านความเสี่ยง ส่วนพฤติกรรมการออม ประกอบด้วย อัตราการออม การออมภาคบังคับ การออมแบบสมัครใจ การลงทุนในสินทรัพย์ทั้งหมด การลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงิน และการลงทุนในสินทรัพย์อื่น ๆ ขณะที่ความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (รูปธรรม) เป็นการเปรียบเทียบจำนวนเงินออมทั้งหมดที่สะสมไว้จนถึงวันที่คาดว่าจะเกษียณ กับจำนวนเงินที่ต้องการมีไว้สำหรับการบริโภคในช่วงเวลาเกษียณ และความมั่นใจในความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (นามธรรม) วัดจากคำถามถึงความมั่นใจในความเพียงพอ แต่เนื่องจากปัจจัยส่วนบุคคลมีตัวแปรจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงนำวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) มาใช้สกัดตัวแปรทั้งหมดเพื่อให้ได้เป็นกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในองค์ประกอบเดียวกัน ทำให้ได้ปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบใหม่คือ องค์ประกอบที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาทำงาน และรายได้ องค์ประกอบที่ 2 ตัวแทนการเข้าถึงกลไกทางสังคม ได้แก่ ผู้แนะนำหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการออม และผู้ให้ความรู้ทางการเงิน

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้มีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ในการศึกษา (Index of Item Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน โดยข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปมีค่าเที่ยงตรงสูงสามารถนำไปใช้ได้ ผลการวิเคราะห์พบว่าข้อคำถามที่ใช้มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ขึ้นไปทุกข้อ แสดงถึงความตรงเชิงเนื้อหาของแบบสอบถาม นอกจากนี้ยังได้มีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นที่ได้ต้องมีค่ามากกว่า 0.70 ผลการวิเคราะห์พบว่า มีค่าความเชื่อถือได้เท่ากับ 0.80 แสดงถึงความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม

การศึกษานี้เป็นการวิจัยโดยการสำรวจ (Survey) ประชากรคือ ผู้มีงานทำซึ่งเป็นข้าราชการและลูกจ้างภาคเอกชนอายุ 20-60 ปี และกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้มีงานทำซึ่งเป็นลูกจ้างที่เลือกมาศึกษา ทั้งนี้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้กำหนดตามทฤษฎีของ Cochran (1956) กล่าวคือ ข้อมูลที่รวบรวมมาควรมี 20 เท่าของตัวแปรในโมเดล จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง 20 คนต่อ 1 ตัวแปร โดยตัวแปรสังเกตได้ในการศึกษานี้มี 26 ตัวแปร กลุ่มตัวอย่างจึงควรมีจำนวน 520 คน และเพื่อการเป็นตัวแทนที่ดีได้เพิ่มกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 20 กลุ่มตัวอย่างจึงมีจำนวน 624 คน จากนั้นจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบสองขั้น (Two-Stage Sampling) คือ ขั้นที่หนึ่งเป็นการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก เพื่อเลือกจังหวัดตามพื้นที่การปกครอง 4 ภาคและ 1 เขต ได้แก่ เพชรบูรณ์ ราชบุรี มหาสารคาม สุราษฎร์ธานี และ กรุงเทพมหานคร และขั้นที่สองเป็นการสุ่มตัวอย่างลูกจ้างตามสัดส่วนจำนวนประชากรในแต่ละจังหวัด แล้วแบ่งสัดส่วนลูกจ้างออกเป็นลูกจ้างภาครัฐต่อลูกจ้างภาคเอกชนตามจำนวนตัวอย่างในแต่ละจังหวัด โดยได้รับการตอบกลับทั้งสิ้น 514 คน

ตารางที่ 1: สัดส่วนกลุ่มตัวอย่างและการตอบกลับจำแนกตามพื้นที่

พื้นที่/ภาค	จังหวัด	จำนวน ตัวอย่าง	จำนวน ตอบกลับ	จำนวน ตัวอย่าง	จำนวน ตอบกลับ
		รัฐ (คน)	รัฐ (คน)	เอกชน (คน)	เอกชน (คน)
กรุงเทพมหานคร	กรุงเทพมหานคร	82	67	292	221
ภาคเหนือ	เพชรบูรณ์	14	12	51	40
ภาคกลาง	ราชบุรี	12	11	44	38
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	มหาสารคาม	14	13	48	42
ภาคใต้	สุราษฎร์ธานี	15	13	62	49
		137	116	487	398

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างตามปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมการออมและความพึงพอใจจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ ได้ผลเป็นดังนี้

ตารางที่ 2: การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ปัจจัยส่วนบุคคล	ค่าเฉลี่ย	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
อายุ	38.87 ปี	20 ปี	59 ปี
อายุคาดหมายที่จะเกษียณ	58.19 ปี		
รายได้ต่อเดือน	31,027.12 บาท	12,000 บาท	105,000 บาท
ความรู้ทางการเงินรวม	57.92 คะแนน	0 คะแนน	100 คะแนน
อัตราการออมต่อรายได้ต่อเดือน	ร้อยละ 12.16		
เพศ	ชาย = ร้อยละ 40.66 หญิง = ร้อยละ 59.34		
สถานภาพสมรส	สมรส/อยู่ด้วยกัน = ร้อยละ 47.28 อื่น ๆ (โสด/หม้าย/หย่าร้าง/แยก) = ร้อยละ 52.72		
ผู้เป็นแบบอย่างในการออม	บิดามารดา = ร้อยละ 71.79 เพื่อน = ร้อยละ 15.18 ที่ทำงาน = ร้อยละ 6.03 สถาบันการเงิน = ร้อยละ 4.28 สื่อ เช่น หนังสือ/โทรทัศน์ = ร้อยละ 2.72		

ปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 59.34 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 38.87 ปี มีอายุคาดหมายที่จะเกษียณเฉลี่ย 58.19 ปี มีสถานภาพสมรสหรืออยู่ด้วยกันร้อยละ 47.28 รายได้ต่อเดือนเฉลี่ยเท่ากับ 31,027.12 บาท สำหรับผู้เป็นแบบอย่างในการออมนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 71.79 มีบิดามารดาเป็นแบบอย่าง โดยได้คะแนนความรู้ทางการเงินรวมเฉลี่ยเท่ากับ 57.92 คะแนน และมีอัตราการออมต่อรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยเท่ากับร้อยละ 12.16

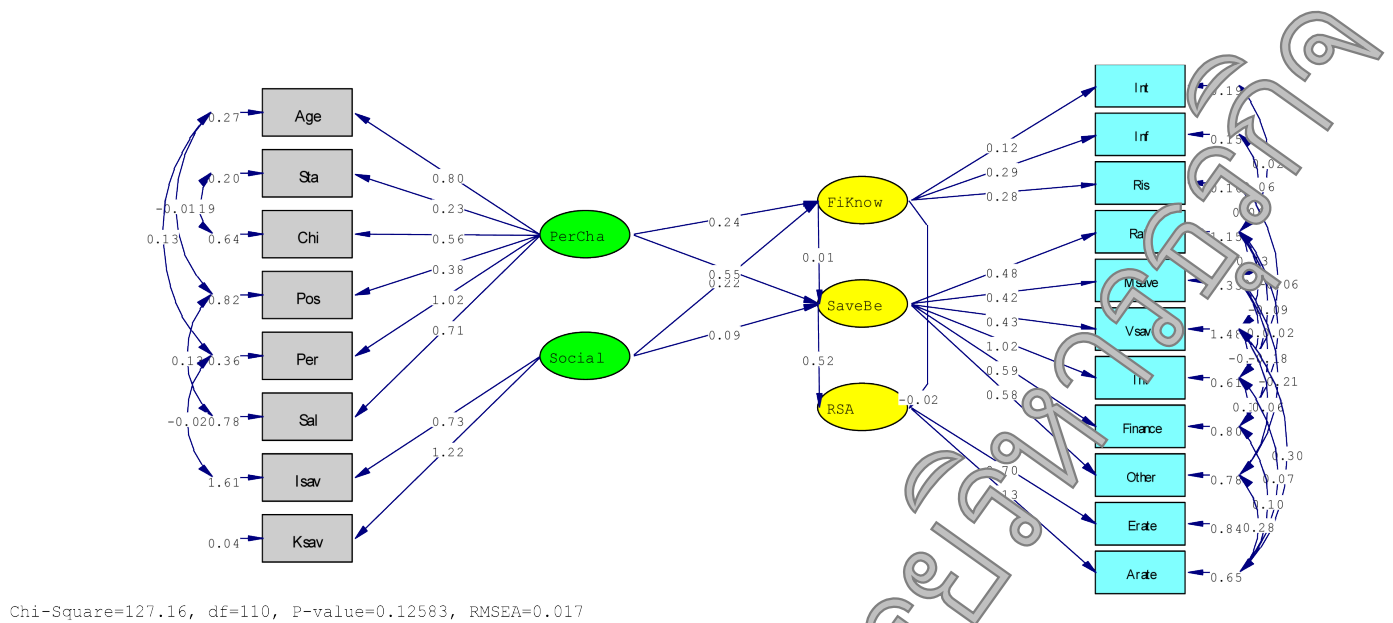
ตารางที่ 3: ความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของกลุ่มตัวอย่าง

ความเพียงพอจากการออม	ร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง	
	ณ อายุคาดหมายว่าจะเกษียณ	ณ อายุ 60 ปี
น้อยกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 49.99 (ไม่พอมาก)	26.46	18.68
ร้อยละ 50.00 – 99.99 (ไม่พอ)	24.90	22.57
ร้อยละ 100.00 - 149.99 (พอ)	21.21	21.40
ร้อยละ 150.00 – 199.99 (พอมาก)	19.45	22.95
มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 200 (พอมากที่สุด)	7.98	14.40
รวม	100.00	100.00

ตารางที่ 3 แสดงความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของกลุ่มตัวอย่าง แสดงว่าหากผู้ตอบแบบสอบถามทุกรายเกษียณอายุตามที่ตอบแบบสอบถามซึ่งมีถึงร้อยละ 45.91 ที่ต้องการเกษียณก่อนอายุ 60 ปี จะพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างเพียงร้อยละ 48.64 เท่านั้นที่มีความเพียงพอจากการออมมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 100 แต่ถ้ากลุ่มตัวอย่างทุกรายเกษียณที่อายุ 60 ปีแล้ว กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 58.75 จะมีความเพียงพอจากการออมมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 100

โดยสัญลักษณ์ที่ใช้อธิบายในการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้าง มีดังนี้ ตัวแปรแฝงภายนอกมี 2 ตัวแปรคือ ลักษณะส่วนบุคคล (PerCha) และตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม (Social) ตัวแปรสังเกตได้ภายนอกมี 8 ตัวแปรคือ อายุ (Age) สถานภาพสมรส (Sta) จำนวนบุตร (Chi) ตำแหน่งหน้าที่ (Pos) ระยะเวลาทำงาน (Per) รายได้ต่อเดือน (Sal) ผู้แนะนำหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการออม (Isav) ผู้ให้ความรู้ทางการเงิน (Ksav) ตัวแปรแฝงภายในมี 3 ตัวแปรคือ ความรู้ทางการเงิน (FiKnow) พฤติกรรมการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (SaveBe) ความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (RSA) ตัวแปรสังเกตได้ภายในมี 11 ตัวแปรคือ ความรู้ด้านดอกเบี้ย (Int) ความรู้ด้านเงินเฟ้อ (Inf) ความรู้ด้านความเสี่ยง (Ris) อัตราการออมต่อรายได้ต่อเดือน (Rate) การออมภาคบังคับต่อเดือน (MSave) การออมภาคสมัครใจต่อเดือน (VSave) การลงทุนในสินทรัพย์ทั้งหมด (Inv) สินทรัพย์ทางการเงิน (Finance) สินทรัพย์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่สินทรัพย์ทางการเงิน (Other) ระดับความมั่นใจในความเพียงพอจากการออม (ERate) และระดับความเพียงพอจากการออม (ARate)

สำหรับการทดสอบความสอดคล้องของโมเดลเชิงสาเหตุพบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาได้จากค่าไค-สแควร์ เท่ากับ 127.16 ที่องศาอิสระเท่ากับ 110 ขณะที่การประเมินด้วยดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของความแตกต่างโดยประมาณ (RMSEA) เท่ากับ 0.017 ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองส่วนที่เหลือ (SRMR) เท่ากับ 0.031 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) เท่ากับ 0.97 แสดงให้เห็นว่า ค่าสถิติที่ได้จากการวิเคราะห์ความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลเป็นไปตามเกณฑ์การพิจารณาที่กำหนดไว้ สรุปได้ว่าโมเดลที่พัฒนาขึ้นในเชิงทฤษฎี ภายหลังจากการปรับโมเดล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงเส้นทางความสัมพันธ์โมเดลสมการดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: โมเดลสมการโครงสร้างความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ

สำหรับการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรเชิงสาเหตุต่อตัวแปรผล ผู้วิจัยนำผลวิเคราะห์แยกค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานของเส้นทางอิทธิพลทางตรง (Direct Effect: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect: IE) และอิทธิพลรวม (Total Effect: TE) ตามตารางที่ 4

ตารางที่ 4: ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลระหว่างตัวแปรในโมเดล

ปัจจัยผล	R^2	ปัจจัยสาเหตุ											
		PerCha			Social			FiKnow			SaveBe		
		DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
FiKnow	.11	.24**	-	.24**	.22**	-	.22**	-	-	-	-	-	-
SaveBe	.24	.55**	-	.55**	.09*	-	.09*	.01	-	.01	-	-	-
RSA	.52	-	.28**	.28**	-	.04	.04	-	-.02	-.02	.52**	-	.52**

*p < 0.05. **p-value < 0.01

จากตารางที่ 4 เมื่อพิจารณาจากผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้เกษียณในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (RSA) มากที่สุดคือ พฤติกรรมการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (SaveBe) ปัจจัยสาเหตุรองลงมามีอิทธิพลทางอ้อมคือ ปัจจัยลักษณะส่วนบุคคล (PerCha) อีกทั้งผลการวิเคราะห์ยังพบด้วยว่า ตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม (Social) และความรู้ทางการเงิน (FiKnow) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณน้อยมาก สำหรับปัจจัยสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการออมเพื่อเตรียมเกษียณมากที่สุดคือ ปัจจัยส่วนบุคคล โดยพฤติกรรมการออมได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมน้อยมาก และไม่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากความรู้ทางการเงินน้อยเลย ขณะเดียวกัน ปัจจัยสาเหตุที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความรู้ทางการเงินมากที่สุดคือ ปัจจัยส่วนบุคคล และรองลงมาก็คือ ตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม

สรุปผลการทดสอบตามสมมติฐานการวิจัยทั้ง 5 ข้อ มีรายละเอียดต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล (PerCha) มีอิทธิพลทางตรงต่อความรู้ทางการเงิน (FiKnow) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง = 0.24 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม (Social) มีอิทธิพลทางตรงต่อความรู้ทางการเงิน (FiKnow) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง = 0.22 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ตามลำดับ จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1

สมมติฐานที่ 2 คือ ความรู้ทางการเงิน (FiKnow) ไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม (SaveBe) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง = 0.01 ไม่มีนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 2

สมมติฐานที่ 3 คือ ปัจจัยส่วนบุคคล (PerCha) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการออม (SaveBe) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง = 0.55 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 และตัวแทนการขัดเกลาทางสังคม (Social) มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการออม (SaveBe) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง = 0.09 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 3

สมมติฐานที่ 4 คือ พฤติกรรมการออม (SaveBe) มีอิทธิพลทางตรงต่อความเพียงพอจากการออม (RSA) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง = 0.52 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานที่ 4

สมมติฐานที่ 5 คือ ความรู้ทางการเงิน (FiKnow) ไม่มีอิทธิพลต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ (RSA) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง = -0.02 ไม่มีนัยสำคัญ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

การดำรงชีวิตในอนาคตขณะเกษียณเป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้และไม่แน่นอน บุคคลอาจต้องพบกับความลำบากยากจน หากพวกเขาขาดเงินออมและสินทรัพย์ที่เพียงพอต่อการรักษาระดับการบริโภค การเกษียณครั้งนี้จึงต้องการศึกษาและค้นหาปัจจัยที่ส่งผลต่อความเพียงพอจากการออมของผู้มีงานทำในประเทศไทย โดยผลการศึกษาเชิงประจักษ์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ ณ อายุคาดว่าจะเกษียณเพียงร้อยละ 48.64 เท่านั้น (กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 45.91 คาดว่าจะเกษียณก่อนอายุ 60 ปี) แต่ถ้าพวกเขาขยายอายุเกษียณออกไปเป็น 60 ปีเท่ากับอายุเกษียณตามปกติแล้ว จำนวนผู้มีความเพียงพอจากการออมจะเพิ่มเป็นร้อยละ 58.75 ทั้งนี้จากกล่าวได้ว่า กรณีสถานการณ์ที่ผู้ทำงานบางคนกำหนดอายุคาดว่าจะเกษียณของตนไว้เร็วเกินไปโดยอยากเกษียณก่อนอายุ 60 ปี แต่ยังขาดการเตรียมความพร้อมทางการเงินที่สอดคล้องกับความต้องการของตน ทำให้เมื่อถึงเวลาเกษียณจริง คนกลุ่มนี้จะพบว่าตนไม่สามารถเกษียณอย่างตามเวลาที่ต้องการได้ ขณะที่ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างพบว่า พฤติกรรมการออมมีอิทธิพลทางตรงต่อความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณเป็นอย่างมาก สำหรับพฤติกรรมการออมประกอบด้วย อัตราการออม การออมภาคบังคับ การออมภาคสมัครใจ การลงทุนในสินทรัพย์ทั้งหมด การลงทุนสินทรัพย์ในทางการเงิน และการลงทุนในสินทรัพย์อื่น ๆ ล้วนส่งผลต่อความเพียงพอจากการออมได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Yuh (1998), Chen (2007) และศิริอรุณ อนันตวิรุฬห์ (2550)

นอกจากนี้ ปัจจัยส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมการออม และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความเพียงพอจากการออม ซึ่งปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุ สถานภาพสมรส จำนวนบุตร ตำแหน่งหน้าที่ ระยะเวลาทำงาน และรายได้ โดยสอดคล้องกับทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิตและแนวคิดการออมในวัฏจักรชีวิตที่ถือว่า พฤติกรรมการออมและความเพียงพอจากการออมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุและรายได้ ตลอดจนบุคคลต้องการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอนในชีวิต (Modigliani & Brumberg, 1954; Ando & Modigliani, 1963) ถึงแม้ Yuh (1998) คาดว่า จำนวนบุตรจะส่งผลต่อพฤติกรรมการออมและความเพียงพอจากการออม แต่ผลการศึกษาเชิงประจักษ์กลับพบว่า จำนวนบุตรส่งผลบวกต่อพฤติกรรมการออมและความเพียงพอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ทำงานที่มีบุตรตระหนักถึงความไม่แน่นอนในอนาคตมากกว่าคนอื่น จึงดำเนินชีวิตอย่างระมัดระวังจนกลายเป็นแรงจูงใจในการออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอน หรือต้องการออมเพื่อเป็นมรดกสำหรับลูกหลาน ตามแนวคิดของ Bucher-Koenen (2009) ในเรื่องเดียวกันผลการศึกษาเชิงประจักษ์พบอีกว่า ความรู้ทางการเงินไม่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออมและความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดของ Bucher-Koenen (2009) เช่นกันว่า ถึงแม้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีความรู้ทางการเงิน แต่ในบางครั้งการตัดสินใจทางการเงินของพวกเขาเกิดจากการใช้ความรู้สึก (อคติ) มากกว่าเหตุผล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าแม้บุคคลเป็นผู้ไม่มีความรู้ทางการเงิน แต่หากพวกเขาเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่แท้จริงของการออม เช่น อาจเป็นเพราะการมีบุตรที่ต้องรับผิดชอบ จะมีส่วนช่วยให้พวกเขามีการออมเงินและสะสมสินทรัพย์ได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น โดยแรงจูงใจมีส่วนช่วยทำให้ผู้มีงานทำตัดสินใจออมได้ดีขึ้น ทั้งนี้พฤติกรรมการออมเป็นสิ่งสำคัญ ตลอดจนสนับสนุนให้พวกเขามีความพึงพอใจจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า ผู้ที่มีแรงจูงใจในการออมมากกว่าคนอื่นนั้น จะมีความพึงพอใจจากการออมมากกว่าด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากพฤติกรรมการออมเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากต่อการออมและสะสมสินทรัพย์ไว้ให้เพียงพอสำหรับการดำเนินชีวิตในอนาคต โดยแรงจูงใจมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ผู้มีงานทำตัดสินใจออมเพื่อป้องกันความไม่แน่นอน ถ้าหากผู้มีงานทำตระหนักถึงความไม่แน่นอนนี้มากกว่าคนอื่นแล้ว เขาน่าจะออมเงินได้มากและเร็วขึ้น แนวโน้มที่เขาจะได้รับความรู้ทางการเงินจากการออมก็มากขึ้นด้วย ผู้มีงานทำจึงควรวางแผนและตั้งเป้าหมายถึงการใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบายในอนาคต เพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ตนได้เตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยเกษียณผ่านการออม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่กำหนดอายุเกษียณของตนไว้แล้ว ควรเตรียมความพร้อมสู่วัยเกษียณด้วยการวางแผนทางการเงิน ซึ่งจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการการเงินได้อย่างเป็นระบบ และช่วยให้การตัดสินใจทางการเงินของพวกเขาเป็นไปอย่างมีเหตุผลมากขึ้น เพื่อสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงในการดำเนินชีวิตด้วยการทำงาน

สำหรับภาครัฐและเอกชน ควรร่วมมือกันสร้างแรงจูงใจในการออมให้แก่ผู้มีงานทำ โดยกระตุ้นให้พวกเขาเห็นว่าการดำเนินชีวิตในช่วงเวลาเกษียณนั้นเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ไม่มั่นคง โดยการวางแผนและเตรียมความพร้อมทางการเงินจนปราศจากเงินออมและสินทรัพย์ ขณะเดียวกันก็ต้องแสดงให้เห็นถึงความสำคัญและประโยชน์จากการออมว่าจะช่วยให้การดำเนินชีวิตเมื่อเกษียณของพวกเขามีความมั่งคั่ง มั่นคง สะดวกสบาย ไม่ต้องกังวลเป็นภาระของบุตรหลานและสังคม อีกทั้งยังควรแสดงให้เห็นว่า การออมแต่ละรูปแบบทั้งภาคบังคับและภาคสมัครใจที่มีอยู่กันให้ผลตอบแทนอย่างไรบ้าง เพื่อให้ผู้มีงานทำตัดสินใจออมในรูปแบบการออมที่เหมาะสมกับความต้องการ และความสามารถในการรายได้ของพวกเขา ตลอดจนยังควรแสดงให้เห็นว่า หากพวกเขาสามารถออมเงินและสะสมสินทรัพย์ได้เร็วมากขึ้นเท่าไร ความมั่งคั่งมั่นคงที่จะได้รับก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน

ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นไปตามทฤษฎีการบริโภคในวัฏจักรชีวิต และแนวคิดการออมในวัฏจักรชีวิตที่มีข้อสมมติฐานว่าบุคคลมีความสามารถในการรักษาระดับการบริโภคให้สม่ำเสมอได้ตลอดชีวิต จึงมีสมมติฐานให้ผู้มีงานทำมีการออมในสินทรัพย์คงที่ตลอดระยะเวลาการทำงานจนถึงอายุที่คาดว่าจะเกษียณ ดังนั้น ในการนำผลการศึกษานี้ไปใช้จึงควรตระหนักถึงสมมติฐานดังกล่าวไว้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

นพแสน พรหมอินทร์. (2554). พฤติกรรมการออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตร ลูกค้ายานการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. [บทความ]. ใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 1 (น. 1-12). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

ยุทธ ไกรวรรณ. (2556). การวิเคราะห์สถิติหลายตัวแปรสำหรับงานวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรารณ ชาญด้วยวิทย์, สมชัย จิตสุชน, วิโรจน์ ณ ระนอง, จิราภรณ์ แผลงประพันธ์, และ พัชราภรณ์ ไครตนารินทร์. (2552). ทางเลือกของสวัสดิการสังคมของไทย. สืบค้นจาก http://202.43.34.55/tdri.orth/year-end/2011/HU5__worawan.pdf

ศิริอรุณ อนันตวิรุฬห์. (2550). พฤติกรรมการออมเพื่อเตรียมเกษียณอายุของลูกจ้างสถานประกอบการเอกชนขนาดใหญ่ในกรุงเทพมหานคร. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สำนักวิชาเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2551). การขยายกำหนดเกษียณอายุและการออมสำหรับวัยเกษียณอายุ. สืบค้นจาก <http://www.tdri.or.th/th/php/projectdetail.php?n=1129>

หทัยรัตน์ มาประณีต. (2549). ปัจจัยเชิงสาเหตุของพฤติกรรมการออมของนิสิตนักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. [บทความ]. ใน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, การประชุมเชิงวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 46 (น. 216-223). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

English

Ando, A., & Modigliani, F. (1963). The Life cycle hypothesis of saving: Aggregate implication and tests. *American Economic Review*, 53, 55-84.

Banks, J., Emmerson, C., & Oldfield, Z. (2005). Preparing for retirement: The Pension arrangement and retirement expectations of those approaching state pension age in England. *The Institute for Fiscal Studies*. Retrieved from <http://eprints.ucl.ac.uk/2713/1/2713.pdf>

Banks, J., Emmerson, C., Oldfield, Z., & Tetlow, G. (2005). Prepared for retirement? The adequacy and distribution of retirement resources in England. *The Institute for Fiscal Studies*. Retrieved from <http://discovery.ucl.ac.uk/14785/1/14785.pdf>

Bateman, H., Louviere, J., Thupp, S., Islam, T., & Satchell, S. (2010). Investment decision for retirement savings. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(3), 463-482.

Boisclair, D., Lusardi, A., & Michaud, P. (2014). Financial Literacy and Retirement Planning in Canada. *NBER Working Paper Series*. Retrieved from <http://nber.org/papers/w20297>

Bucher-Tenenbach, T. (2009). *Financial Literacy and Private Old Age Provision in Germany-Evidence from SAVE 2008*. Retrieved from http://papers.ssrn.com/papers.cfm?abstract_id=1534664

- Bucher-Koenen, T., & Lusardi, A. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Germany. *Cambridge University Press* 2011. Retrieved from http://www.financial literacyfocus.org/alusardi/Papers/FLAT/Financial_Literacy_Germany.pdf
- Chen, C.C. (2007). *Changes in Retirement Adequacy, 1999-2004: Account for Retirement Stages*. (Doctoral dissertation). The Ohio State University, College of Human Ecology.
- Copeland, C. (2006). Employment-based retirement plan participation: Geographic difference and trends. *Employment Benefit Research Institute*, 299, 4-32.
- DeVaney, S.A. (1995). Confidence in a financially secure retirement: Differences between non-retired and retired. *Consumer Interests Annual*, 41, 42-48.
- Fornero, N., & Monticone, C. (2009). Adequacy of Household's saving and Financial literacy: Challenges from pension reform. *Convegno Economia E Incentezza*. Retrieved from <http://www.openstarts.units.it/dspace/bistrame/10077/3968/1/Fornero%20Monticone%20Atti%20Economia%20e%20Incentezza.pdf>
- Gough, O., & Niza, C. (2011). Retirement Saving Choices: Review of The Literature and Policy Implications. *Population Aging*, 4, 97-117.
- Hugget, M. (1996). Wealth Distribution in Life-cycle Economics. *Journal of Monetary Economics*, 38, 469-494.
- Li, J., Montalto, C.P., & Geisfeld, L.V. (1996). Determinants of Financial Adequacy for Retirement. *Financial Counseling and Planning*, 7, 39-48.
- Lusardi, A., & Mitchell, O.S. (2009). How Ordinary Consumer Make Complex Economic Decisions: Financial Literacy and Retirement Readiness. *National Bureau of Economic Research*. Retrieved from http://www.nber.org/w15350/pdfformatnew__window=1
- Lusardi, A., Mitchell, O.S., & Curto, A. (2010). Financial Literacy among Young. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(3), 358-389.
- Modigliani, F., & Brumberg, R.H. (1954). *Utility analysis and the consumption function: An interpretation of cross-section data*. New Jersey: Rutgers University Press.
- Munnell, A. H., Webb, A., & Golub-Sass, F. (2007). *Is there really a retirement saving crisis?: An NRRI Analysis*. Center for Retirement Research. Boston College. Retrieved from http://crr.bc.edu/index.php?option=com_content&task=view&id=466&Itemid=3
- VanDale, H.P., Henkens, K., & Hershey, D.A. (2010). Perceptions and expectations of pension saving adequacy: A comparative study of Dutch and American workers. *Aging & Society*, 3, 731-754.

ปัจจัยอธิบายความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณของผู้มีงานทำในประเทศไทย

VanRooij, M., Lusardi, A., & Alessie, R. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in the Netherlands. *Journal of Economic Psychology*, 3, 1-16.

Yao, R., Hanna, S.D., & Montalto, C.P. (2003). The Capital accumulation ratio as an indicator of retirement adequacy. *Financial Counseling and Planning*, 14(2), 1-11.

Yuh, Y. (1998). *Adequacy of Preparation for Retirement: Mean and Pessimistic Case Projections*. (Doctoral dissertation). The Ohio State University, College of Human Ecology.

Translated Thai References (ส่วนที่แปลรายการอ้างอิงภาษาไทย)

Anantawirun, S. (2007). *Saving Behavior for Retirement Preparation of Employees in Large Firms in Bangkok Metropolis*. (Master's thesis). Srinakharinwirot University, School of Economics and Public Policy.

Chandoevhit, W., Jitsuchon, S., NaRanong, V., Plangpraphan, J., & Krotnarin, P. (2009). *Social welfare options for Thai people*. Retrieved from http://202.43.34.55/tdri.or.th/year-end/ve09/05_worawan.pdf

Kraivan, Y. (2013). *Multivariate Statistical Analysis for Research*. Bangkok: Chula Press.

Mapraneet, H. (2006). Causal factors of saving behavior of undergraduate students in Bangkok. [Abstract]. *Proceeding of 46th Kasetsart University Annual Conference*, 216-223.

Promin, N. (2011). Retirement saving behavior and factors affecting of Agricultural household who are the clients of Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives in Phra Nakhon Sri Ayutthaya Province. [Abstract]. *Proceeding of the 1st STOU Graduate Research Conference*, 1-12.

Thailand Development Research Institute. (2008). *The Extension of Working Age and Saving Scheme for Retirement*. Retrieved from <http://www.tdri.or.th/th/php/projectdetail.php?n=1129>